

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Gözünden Yaratıcılık

Arzu AKAR GENÇER¹ , Nuran TUNCER² 

Öz: Eğitimde yaratıcılıkla ilgili yapılan birçok çalışmada, eğitim ortamlarında kullanılan yöntem-tekniklerin, ortamın ve fiziksel çevrenin çocukların yaratıcılıklarını geliştirmede önemli olduğu vurgusuna rastlanılmaktadır. Eğitimde bu dinamikleri oluşturan birincil faktör ise öğretmendir. Erken çocukluk yıllarında öğretmenlerin yaratıcılığa dair uygulamaları ve felsefeleri çocukların gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Temel nitel araştırma yöntemi ile yapılan bu çalışma, okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık hakkındaki görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu Kırklareli ve Tokat illerinde görev yapan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenen, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında çalışan 30 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Betimsel analiz yöntemiyle ortaya çıkan bulgular incelendiğinde, üç ana temaya ulaşılmıştır: (1) yaratıcı öğretmen, (2) yaratıcı çocuk ve (3) yaratıcılığı geliştirmek. Yaratıcı öğretmen ile ilgili olarak öğretmenler, kendi yaratıcılıkları, davranış ve düşünme biçimi olarak yaratıcılık ve ürün ortaya koyan yaratıcılık üzerinde durmuşlardır. Yaratıcı çocuk temasında, yaratıcı çocuğun özelliklerine ve çocukların yaratıcılığını nasıl değerlendirdiklerine vurgu yaparken, yaratıcılığı geliştirmek temasında, çocukların ve kendilerinin yaratıcılıklarının nasıl geliştirildiğine odaklanmışlardır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, okul öncesi öğretmeni, yaratıcılık, öğretmen yaratıcılığı

Creativity Through the Eyes of Preschool Teachers

Abstract: In many studies conducted on creativity in education, it is emphasized that the methods-techniques used in educational environments, the environment, and the physical environment are important in developing children's creativity. In education, the teacher is the primary factor that creates these dynamics. The practices and philosophies of teachers regarding creativity in the early childhood years are very important for the development of children. This study employs the basic qualitative research method to investigate the perspectives of preschool teachers on creativity. The study group of the research consists of 30 preschool teachers working in nursery classes affiliated with the Ministry of National Education and independent kindergartens in the provinces of Kırklareli and Tokat, determined by the criterion sampling method from the purposeful sampling methods. When the findings obtained with the descriptive analysis method were examined, three main themes were reached: (1) creative teacher, (2) creative child, and (3) developing creativity. Regarding the creative teacher, the teachers focused on their own creativity, creativity as a behavior and way of thinking, and creativity that produces products. In the creative children theme, the teachers underscored the traits of creative children and their methods of assessing their creativity, whereas in the creativity development theme, they concentrated on the process of fostering both children's and their own creativity.

Keywords: Preschool, preschool teacher, creativity, teacher's creativity

Geliş tarihi/Received: 01.01.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 26.09.2024

Makale Türü: Araştırma Makalesi

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, arzu.akar@klu.edu.tr, 0000-0001-5431-3000

² Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, nuran.tuncer@gop.edu.tr, 0000-0002-8748-5084

Atf için/To cite: Akar Gençer, A., & Tuncer, N. (2024). Okul öncesi öğretmenlerinin gözünden yaratıcılık. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 735-753. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1413303>

Giriş

Yaratıcılık ile ilgili çalışmaların en önemli isimlerinden biri olan Torrance (1981) yaratıcılığı bir eylem ve yetenek olarak tanımlamıştır. Yaratıcılık aynı zamanda, bir tutum, bir süreç, bir ürün, bir beceri, kişilik özelliklerinin birleşimi ve çevresel koşulların bir sonucudur (Fox & Schirmacher, 2014; Yıldız Bıçakçı, 2014). 21. yüzyıl becerileri içerisinde, yaratıcılık en temel beceriler listesinde başta yer almaktadır. Yaşadığımız çağdaki değişimler, bireylerden beklenen yeterlikleri doğal bir şekilde değiştirmektedir. Bu değişimler, tüm toplumsal sistemlere özellikle eğitim sistemine önemli sorumluluklar getirmektedir. Bireylerin yaşadığımız çağa uygun bir şekilde gerekli becerileri kazanmaları, öğrencilerde yaratıcı ve yenilikçi bir anlayışı oluşturmakla mümkün olabilecektir (Gözün Kahraman & Demirbaş, 2018). Çevrenin ve eğitim süreçlerinin etkisiyle yenilikçi bir beceri olan yaratıcılık kavramının, son yıllarda erken çocukluk döneminden başlayarak desteklenmesinin önemi sıkça vurgulanmaya başlamıştır (Davidovitch & Milgram, 2006). Yaratıcılık ile ilgili yapılan araştırmalar ise, ‘Yaşantımızı etkileyen, geliştiren, yaratıcılık nedir? Yaratıcılık nasıl geliştirilebilir?’ gibi bazı sorulara yanıtlar aramaktadır. Yaratıcılığın doğuştan gelen bir beceri olduğu ve aile, zengin çevre ve okul gibi eğitimsel desteklerin sunulmasıyla birlikte çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimine paralel olarak ilerlediği görüşü vurgulanmaktadır (Cropley, 2003; Dere & Ömeroğlu, 2018; Zembat vd., 2018).

İnsan yaşamının en kritik yılları olan erken çocukluk dönemi, çocukların yaratıcılıklarının gelişmesi açısından oldukça önemlidir. Çocuklar bu dönemde dünyayı, merak, deneyim ve tekrarlanan oyunları aracılığıyla keşfetmeye başlarlar. Bu keşfi kendine özgü yollarla yapar, sürekli sorular sorar, hipotezler kurar ve denemelerde bulunurlar (Aral & Yıldız Çiçekler, 2018; Gopnik, 1996). Duffy’ya (2006) göre, çocuklar araştırma ve denemeyi, dili ve duygularını kullanarak oynamayı, belli bir süreç içerisinde bir görev üzerinde yoğunlaşmayı, eski ve alışılmış şeyler ile yeni bir şeyler öğrenmek için tekrar edebilmeyi kullanabildikleri zaman yaratıcı olabilmektedirler. Çocuklar böylece kendi yeteneklerini ve becerilerini de keşfetme olanağı bulmuş olurlar. Drama, edebiyat (şiir, masal, hikâye, anlatma ve dinleme), müzik (ritim, orff, hareket ve ses, müzik aletleri), dans (beden farkındalığı, hareket, estetik ve yaratıcı ifade) ve görsel sanatlar (çizim, boyama, baskı, üç boyutlu model-tasarım yapma, duygusal çalışmalar, sanatsal analiz ve yorumlama) gibi etkinliklerle çocuklar içlerindeki yaratıcı gücü özgün yollarla ifade etme fırsatını yakalayabilirler (Fox & Schirmacher, 2014).

Chien ve Hui (2010) yaptıkları çalışmada, erken yıllarda çocukların yaratıcılıklarını geliştirmede önemli bir faktör olarak öğretmeni göstermişlerdir. Öğretmenlerin rolü, ders vermekten çok kolaylaştırıcı olmak, öğrencilere öz değerlendirme, grup çalışması, rol oynama, drama ve sanat etkinliklerinin gerçekleştirilmesi konusunda yardımcı olmak ve yaratıcılığı teşvik eden yaratıcı sınıf ikliminin oluşturulmasını sağlamaktır. Yaratıcı sınıf ikliminde ortamın kendisi çocuklara kendi perspektiflerinden bakma, keşif ve seçme özgürlüğü verir. Bu ortamda öğretmenler bir öğrenme ortağı, ilham veren, yön veren ve öğrenme sürecini paylaşan kişi olarak hareket ederken, öğrenciler pasif dinleyicilerden gözlemciler ve birlikte öğrenenlere dönüşürler (Hornig vd., 2005). Torrance (1972) da çocukların yaratıcılığın geliştirilmesinde öğretmenin büyük bir rol oynadığını vurgulamıştır. Öğretmenlerin öğrenmeye yönelik anlayışları; yaratıcılığı inşa edecek olan ortamı düzenleme sürecinde oldukça önemlidir. Diakidoy ve Kanari (1999) tarafından öğretmenlerin yaratıcılık konusunda görüşlerini incelemek amacıyla yapılan bir çalışmada, öğretmenlerin yaratıcılığı; hayal gücü, kendi hedeflerini belirleme yeteneği, kendine güven, farklı düşünme yeteneği, bağımsızlık, özerklik, eleştirel düşünme yeteneği, birçok ilgi alanı içermesi, kendi kurallarını koyabilme yeteneği, doğuştan gelen yetenek, sanatsal eğilimler, problem çözme

yeteneği, zeka, analogik akıl yürütme yeteneği, övgü alma ve pekiştirme ihtiyacı, hatalardan kaçınma ihtiyacı, tanınma ve kabul edilme ihtiyacı, yakınsak düşünme yeteneği, başarısızlık korkusu, kurallara ve beklentilere itaat gibi birçok kavram kullanarak tanımladıkları görülmektedir. Bu anlayışla öğretmenlerin özellikle erken çocukluk yıllarında çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye yönelik beceri ve yöntemlerini güncel felsefe ve yaklaşımlarla derinleştirmesi oldukça önemlidir.

Williams (2017), John Dewey'in eğitim anlayışını 21.yüzyıl bakış açısıyla değerlendirmiş ve yaratıcı fikirlere işaret eden konuların da gerçek hayattan geldiğini, öğretim ortamının yaratıcısı olan öğretmenin bu konuları hissetme, keşfetme, düşünme ve öğretime dönüştürme konusunda duyarlı olması gerektiğini ifade etmiştir. John Dewey gibi Maria Montessori de geleneksel okulların ilham verici olmayan, öğrenme ortamını desteklemeyen kurumlar olduğuna inanmıştır. Geleneksel eğitim ve öğretmen anlayışını, çocukların yaratıcılığını bastıran, sıkıcı ve monoton kurumlar olarak görmüş; ayrıca, okullardaki öğretmenlerin birçoğunun çocukları motive etme ve dikkatlerini toplama konusunda büyük ölçüde ödül ve cezaya başvurduklarını ve yaratıcılık karşıtı uygulamalar yaptıklarını belirtmiştir (Montessori, 2013). Reggio Emilia, High Scope, Waldorf Yaklaşımı, İlk Yıllar Programı (PYP), Probleme Dayalı Öğrenme ve Sorgulama Temelli Eğitim ve Çocuklarla Felsefe Modeli gibi güncel yaklaşım ve felsefelerle öğretmenler yaratıcı öğretmen imajı ve yaratıcı sınıf iklimi oluşturabilirler. Öğretmenler bu imajla donandıklarında, çocukların kendilerini özgün yollarla ifade etmelerine fırsat verdiklerinde, sanatsal süreç ve ürün arasında çocuğun deneyim kazanmasını sağladıklarında, açık uçlu sorularla, keşfetme ve deneyim yaşamalarına odaklandıklarında, etkinlikler çocukların gelişimlerine uygun ve tüm çocukları kapsayıcı nitelikte olduğunda, zengin materyal olanağı ve çocuklara serbest zaman imkanı sunulduğunda, çocukların yaratıcılıklarını ortaya çıkarmaya yönelik motivasyon bulabilecekleri görülecektir (Edwards, 2002; Fox & Schirmacher, 2014).

Yapılan çalışmalar ışığında yaratıcılığın gelişim sürecinde öğretmen faktörünün öneminin sıkça vurgulandığı görülmektedir (Anderson, 2002; Bleedron, 2005; Esquivel, 1995; Hocevar, 1981; Thornton & Brunton, 2010). Ancak literatür incelendiğinde yaratıcılığın merkezinde yer alan öğretmenlerin yaratıcılığa ilişkin görüşlerini açıkça ele alan güncel çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, öğretmenlerin yaratıcılık konusundaki görüşlerinin derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlerin yaratıcılığa ilişkin görüşlerini anlamak, yaratıcılık hedefleri ve uygulamaları ile ilgili değerli bilgiler sağlayabilir; mesleki hazırlık ve eğitimin iyileştirilmesi için temel olabilir. Bu anlayışla bu çalışmada öğretmenlerin yaratıcılık konusundaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışmada temel nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda araştırmacı, insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını ve bu deneyimlere nasıl bir anlam yüklediklerini anlamaya çalışmaktadır (Merriam, 2013). Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık ve yaratıcılık sürecine bakış açısıyla ilgili görüşleri, görüşme yoluyla elde edilen verilere dayanarak incelenmiştir. Başka bir deyişle, çalışmanın amacı bir bakış açısı ya da görüşü anlamaktır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kırklareli ve Tokat illerinde yaşayan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı anasınıfları ve bağımsız anaokullarında görev yapan amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenen 30 okul öncesi öğretmeni oluşturmuştur. Amaçlı örneklemede, kolay ulaşılabilir ve yüz yüze görüşmeye gönüllü olma; ölçüt örneklemede ise, en az lisans mezunu olmak, okul öncesi öğretmenliği alanında ve deneyimi olmak kriterleri aranmıştır. Araştırma kapsamında öğretmenlerin görüşleri araştırmacılar tarafından belirlenmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde irdelenmiştir. Katılımcıların yaşları 23 ile 45 arasında değişmekte olup, deneyim süreleri 1 ile 11 yıl arasındadır. Ayrıca iki erkek 28 kadın öğretmen çalışmaya katılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın gerçekleştirilmesi için veri toplama aşamasından önce Tokat üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler etik kurulundan 09/12/2020 tarih ve 01-22 no'lu karar ile gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca katılımcıların hem araştırmaya katılım ile ilgili hem de görüşme sırasında ses kaydının alınması hususunda bilgilendirilmiş onamları alınmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Analizi

Araştırmada araştırmacılar tarafından öğretmenlerin yaş, mesleki kıdem ve cinsiyet değişkeni gibi kişisel bilgilerini öğrenmek amacıyla hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ve yaratıcılık kavramı ile ilgili görüşlerini incelemek amacıyla oluşturulan yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken öncelikle alan yazın taraması yapılmış; taslak görüşme formu toplam 13 sorudan oluşmuştur. Hazırlanan bu form, ikisi okul öncesi eğitim alanında, birisi nitel araştırmalarda uzman olmak üzere toplam üç öğretim üyesinin görüşlerine sunulmuştur. Gelen öneriler doğrultusunda iki soru birleştirilmiş ve çalışma grubunda yer almayan iki öğretmenle pilot görüşmeler yapılmıştır. Pilot görüşme sonrasında bir sorunun sorulma şekli yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca, soruların ikisi birleştirilmiş ve bir soru da daha anlaşılır olması için dil açısından düzenlenmiştir. Bu görüşmelerin sonunda taslak form, dört soru katılımcıların demografik bilgilerini öğrenmeye, sekiz soru okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık hakkındaki görüşlerini anlamaya yönelik olmak üzere toplam 12 sorudan oluşan son halini almıştır. Çalışmada kullanılan görüşme soruları şu şekildedir:

Yaratıcılık kavramını tanımlar mısınız?

Eğitimde yaratıcılık size ne anlam ifade ediyor?

Kendinizi yaratıcı olarak görür müsünüz?

Eğitim ortamlarında yaratıcılığı belirleyen etmenler neler olabilir?

Yaratıcılığın çocuğa etkisi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yaratıcılığın gelişim süreci hakkında fikriniz nedir?

Kendinizi yaratıcılık yönünden nasıl değerlendirirsiniz?

Yaratıcı öğretmen kimdir?"

Çalışmaya katılmak için gönüllü olan öğretmenlere, çalışmanın amacı ve gönüllü katılıma ilişkin esaslar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ses kaydı için de katılımcılardan izin alınmış ve katılımcılara istedikleri zaman görüşmeyi sonlandırabilecekleri hakkında bilgi verilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin kimliğini gizli tutmak için, her bir katılımcıya K-1, K-2 diye devam eden kod verilmiştir. Ses kayıtlarına ve veri dökümlerine yalnızca araştırmacıların ulaşacağı katılımcılara garanti edilmiştir.

Yapılan görüşmeler ortalama 30 dakika sürmüştür. Verilerin analizinde alınan ses kayıtları daha sonra bilgisayar ortamında deşifre edilmiş ve araştırmacılar tarafından yazılı bir hale

getirilmiştir. Ardından elde edilen verilere hâkim olmak için araştırmacılar bu dökümleri birkaç kez okumuştur. Sonrasında, kodlamaları yapan araştırmacılar bir araya gelerek, ortaya çıkan kodları incelemiş; görüş ayrılığına düşülen noktalarda alan yazına başvurulmuştur. Kodlamalar sonunda üç ana temaya ulaşılmıştır.

Araştırmada betimsel analiz yöntemi kullanılarak veriler incelenmiştir. Betimsel analiz yöntemi, nitel araştırmalarda kullanılan bir analiz yöntemidir. Aynı meslek grubunda çalışan insanların bir konu hakkındaki farklı görüşlerini öğrenmek için yapılan çalışmalarda verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde ortaya koyabilmek için araştırmacının analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2008). Bu yöntem, araştırmacının elde ettiği nitel verileri ayrıntılı olarak açıklamak, kategorize etmek ve özetlemek için kullanılır (Huberman vd., 2014). Betimsel analiz, araştırmacının veri toplama sürecinden elde ettiği zengin ve derin verileri düzenlemesine ve anlamasına yardımcı olur. Betimsel analizin, araştırmacılar için çalışmak istedikleri farklı olgu ve olaylar hakkında özet bilgi elde edebilmeleri için sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu belirtilmiştir (Büyüköztürk vd., 2008). Bu analiz türünde temel amaç, elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Betimsel analizde katılımcıların görüşlerinden alıntılar yapılarak temaları zenginleştirmek amaçlanmıştır (Creswell, 2013).

Geçerlik-Güvenirlilik

Geçerlik-güvenirlilik boyutunda, Miles ve Huberman (1994)'in kodlayıcılar arası güvenirlilik ilkesi kullanılarak, iki araştırmacı aynı veri setini kullanarak kodlama yapmıştır. Güvenirlilik sonucu .86 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak, araştırmacının nitel verilerinin güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Bilimsel araştırmalarda kilit öneme sahip olan araştırmacının geçerliği araştırmaların bilimselliğinin önemli ölçütlerinden biridir. Nitel araştırmalarının sınırlarının belirsizliği bu alanda araştırmacı titizliğinin önemini artırmakta, araştırmacı titizliği ise kendisini en fazla geçerlik ve güvenirlilik konusunda göstermektedir (Tutar, 2022). Nitel araştırmalarda geçerlik güvenirlilik kapsamında başlıca kavramlardan inandırıcılığı sağlamak için veri çeşitlemesi, betimleme ve uzman görüşlerinin alınması gibi yolların kullanılabileceği ileri sürülmektedir. Bu amaçla ayrıntılı betimlemenin yanında, kavram, kod ve temalara ulaşarak sonuçların güvenirliliğinin artırılabilceği iddia edilmektedir. (Creswell, 2016.).

Bulgular

Bu bölümde okul öncesi öğretmenleriyle yapılan görüşmeler doğrultusunda ortaya çıkan tema, kategori ve kodlar açıklanacaktır.

Tema 1. Yaratıcı Öğretmen

Yaratıcı öğretmen teması kendi içinde dört kategoride “kendi yaratıcılığım, davranış biçimi olarak yaratıcılık, düşünme biçimi olarak yaratıcılık ve ürün ortaya koyan yaratıcılık” olarak ele alınmıştır. Tablo 1’de kodlar ve kodlara yönelik ifade edilen sayılar da ayrıca belirtilmiştir.

Tablo 1

Yaratıcı Öğretmen

Kendi yaratıcılığım	Yaratıcı buluyorum	15
	Yaratıcı bulmuyorum	1
	Kısmen yaratıcıyım	6

	Geliştirmeye çalışıyorum	5
	Emin değilim	1
	Bazen yaratıcıyım	1
Davranış biçimi olarak yaratıcılık	Kolay iletişim kuran	1
	Rol model olan	1
	Çocuğun hayal gücünü ortaya çıkaran	2
	Çözüm odaklı davranan	5
	Değişime ayak uyduran	4
	Sınırları zorlayan	2
	Çocuklara özgüven veren	1
	Düşünme biçimi olarak yaratıcılık	Farklı bakış açısına sahip olan
Duygu ve düşüncelerini hayal gücüyle birleştiren		6
Meraklı		1
Farklı düşünceler üreten		2
Araştırmacı ve sorgulayıcı		4
Sıra dışı fikirleri olan		9
Esnek		1
Ürün ortaya çıkaran yaratıcılık	Estetik	1
	Ürün geliştiren	5
	Buluş yapan	2

Tablo 1 incelendiğinde, “kendi yaratıcılığım” kategorisinde altı farklı kod olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bazılarının kendilerini yaratıcı buldukları, bazılarının yaratıcı bulmadıkları veya bazılarının da yaratıcılıklarını geliştirmeye çalıştıkları yönünde görüşlerinin farklılaştığı görülmüştür. Aşağıdaki ifadeler öğretmenlerin kendi yaratıcılıklarına dair görüşlerine örnek niteliğindedir.

"Evet, Mesleğimi seviyorum. Öğrencilerin hayal güçlerini destekleyecek şeyler yapıyorum."(K-29)

" Çocukların yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak tanıyorum." (K-1)

"Hala öğreniyorum. Yenilikçiyim. İleriyi görenim." (K-28)

"Her zaman değil. Bazen yaratıcı oyunlar etkinlikler bulabiliyorum." (K-18)

"Tam olarak değil. İlk yılım. Neler yapabileceğimi bilmiyorum." (K-11)

"Meslekte yeniyim. Ne yapacağım konusunda emin değilim." (K-8).

"Hayır. Yaratıcılığın en iyisini yapan öğretmenler var." (K-6)

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin yaratıcı öğretmeni tanımlarken birçok farklı ifade kullandıkları görülmektedir. Bu ifadeler, yaratıcı öğretmen teması altında “davranış biçimi olarak yaratıcılık” kategorisi altında incelenmiştir. Davranış biçimi olarak

yaratıcılık teması yedi koddan oluşmaktadır. Aşağıda bu tema çerçevesinde öğretmen görüşlerini yansıtan ifade örneklerine yer verilmiştir.

"Yaratıcı öğretmen öğrencilerini araştırmaya, sorgulamaya yönlendirmeli. Sorunlarına çözümler aramaya sevk etmeli." (K-10)

"Yaratıcı öğretmen sorunlar karşısında çocukların bir şeyler üretmesi için onlara etkinliklerinde, oyunlarında veya arkadaşları ile ilişkilerinde etkili, kalıcı ve çözümler üretecek bir öğretim uygulamalı. Yaratıcılık doğuştan gelmediği için öğretmen, değişime, yeniliğe, çağa ayak uydurur ve öğrencilerini bu doğrultuda yetiştirmeye çalışır. (K-7)

"Yaratıcı öğretmen, elindeki imkânlarla en iyisini yapmak için çaba sarf eden, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olarak onlara en iyiyi verme gayesi taşıyan, sevgi dolu, ilgili, istekli, araştırmacı, üretken, çocuklara yüzeysel bilgi veren değil derine inebilen, kalıcı özellikler verebilen, kendini yeterli görmeyip geliştirebilen bir bireydir." (K-4)

Yaratıcı öğretmeni tanımlayan temanın üçüncü kategorisi "düşünme biçimi olarak yaratıcılık" tır. Bu kategoride yaratıcı öğretmen farklı bakış açılarına sahip olan (n=2), duygu ve düşüncelerini hayal gücü ile birleştiren (n=6), meraklı (n=1), farklı düşünceler üreten (n=2), araştırmacı ve sorgulayıcı (n=4), sıra dışı fikirleri olan (n=9), esnek düşünen (n=1), akıllı (n=1) ve estetik düşünme biçimine sahip (n=1) olarak tanımlanmıştır. Düşünme biçimi olarak yaratıcılığı tanımlayan öğretmen görüşlerine yönelik ifadeler aşağıdaki gibidir.

"Yaratıcılık gelişimsel süreçte çocuklara, özgün ürün ve becerilerin kazandırılmasıdır. Yaratıcı bir öğretmen çocuklara rehberlik eder." (K-3)

"Bakmak ile görmek kavramlarından görmek kavramını gerçekleştiren, içten gelen duygu ve düşüncelerini hayal gücüyle de birleştirerek var olan bir şeyi farklı bir şekle dönüştüren veya yeni ürünler oluşturan kişidir. Yaratıcı öğretmen de bu düşünceden yola çıkarak yeniliğe ve farklı şeyler oluşturmaya ve farklı şeylerin oluşturulmasına rehberlik eden kişidir." (K-21)

"Yaratıcılık bence sıradandan farklı olanı yapmak. Herkesin aklına ilk gelen şeyin yaratıcı olan kişiye gelmemesi. Herkesin düşündüğünden farklı düşünmesi kişinin. Gözlem gücünün kuvvetli olması. Yaratıcı öğretmen de bence her durumda her koşulda çocuklarla iletişimini en iyi şekilde kurabilen ve eğitiminden geri kalmayıp. Misal, şu an bütün öğretmenler kara kara uzaktan nasıl ders işleyeceklerini düşünüyorlar. Bir matematik dersi iyi veya kötü uzaktan bir şekilde anlatılabilir belki ama bir beden eğitimi dersi uzaktan nasıl işlenebilir, burada öğretmenin yaratıcılığı devreye giriyor. Yahut da doğuya yeni atanan birçok öğretmenin imkân kısıtlılığına rağmen çocuklara çok iyi etkinlikler yaptığının hikayesini ve yaptıklarını görürüz sosyal medyada. Belki de yeniden bir okul yeniden bir sınıf yeniden bir eğitim inşa eden öğretmenler... Bunlar yaratıcı öğretmenin en iyi örnekleridir." (K-25)

Yaratıcı öğretmen temasına yönelik son kategori, "ürün ortaya çıkaran yaratıcılık" tır. Bu temaya yansıyan kodlar, ürün geliştiren (n=5) ve buluş yapan (n=2) şeklindedir. Kodları yansıtan öğretmenlerin bazılarının ifadeleri şu şekildedir:

"Yeni oluşumlar, var olanın dışında fikir ve ürünlerdir. Yeni ürünler oluşturur, kalıp düşüncelerin dışına çıkar, çevreyi ve zamanı fikir ve ürünlerinin dışında tutar." (K-12)

"Yaratıcı kişide var olan, farkına varmadan herkesten farklı olarak çeşitli düşünce ve hayal kurma sonunda özgün yeni bir şey sunma, sunduğunu uygulamaya geçirme ve kişinin kendisini farklı yollarla ifade etmesidir. Bana göre yaratıcılık herkeste vardır. Kimisi kullanıyor kimisi

farkında değil. Yaratıcı öğretmen sabırlıdır, kimsenin tahammül etmediği durumlarda tahammül eder. Yaratıcı, özgün olmak demektir; aynı koşullarda diğer öğretmenlerden farklı olması gerekir. Çocuk ile ilişkisi iyiye ve çocuğun kalbine dokunabiliyorsa, dersi neşeli bir şekilde anlatıp eğlenceli zaman geçirerek öğretir. Bana göre yaratıcı öğretmen bunu yapabiliyorsa özgündür." (K-28)

Tema 2. Yaratıcı Çocuk

Yaratıcı çocuk teması, yaratıcı çocuk özellikleri ve çocukların yaratıcılığını değerlendirmek olarak iki kategoride incelenmiştir. Tablo 2’de kodlar ve kodlara yönelik ifade edilen sayılar da ayrıca belirtilmiştir.

Tablo 2

Yaratıcı Çocuk

Yaratıcı çocuk özellikleri	Hayal gücü gelişmiş	8
	Çok boyutlu düşünebilen	11
	Problem çözebilen	5
	Çevreye duyarlı olan	1
	Meraklı	13
	Özenli	1
	Özgün ürün ortaya koyan	3
	İstekli	2
	Lider	4
	Dikkatli	2
	Cesur	5
	Çocukların yaratıcılığını değerlendirmek	Etkinlikler sırasında gözlem yapmak
Sanat çalışmalarını incelemek		6
Hikâye çalışmalarını incelemek		3
Aile görüşü alınarak		1
Çocukların fikirlerini tartışarak		6

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde, yaratıcı çocuk temasının, “yaratıcı çocuk ve çocukların yaratıcılıklarını değerlendirmek” kategorisi olarak iki başlık altında ele alındığı görülmektedir. “Yaratıcı çocuk özellikleri” kategorisinde, araştırmaya katılan öğretmen öğretmenler yaratıcı çocuğu tanımlarken, “çocukların yaratıcılığını değerlendirme” kategorisinde, yaratıcı çocuğu görmek ve anlamak üzere yapılan değerlendirmelerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler yaratıcı çocuğu tanımlarken birçok farklı ifade kullanmışlardır. Tanımlamada en fazla kullanılan ifadeler, hayal gücü gelişmiş (n=8), çok boyutlu düşünerek özgün ürünler ortaya koyan (n=11) ve meraklı (n=10) iken, diğer ifadeler, problem çözebilen, cesur, lider, özenli ve dikkatli şeklindedir. Bu konuda düşüncelerini ifade eden öğretmenlerden biri;

"Bence yaratıcı bir çocuk konu ne olursa olsun farklı bir düşünce, fikir gibi şeyler bulup anında söyler. Anlatılan ya da işlenen konu ile ilgili mutlaka çok orijinal ve eğlenceli fikirleri vardır."(K-16)

Bir diğeri ise;

"Hayal kurabilen, deney yapan, icat yapan, oyuncak ve materyallerinden yeni farklı oyunlar kurabilen çocuklardır." (K-19)

Katılımcı öğretmenlerden bir kısmı (n=10) yaratıcı çocuğu çok boyutlu düşünerek özgün ürünler oluşturan olarak tanımlamışlardır. Katılımcı öğretmenler yeniliğe ve değişime açık olan çocukları, güzel resim yapanları, kendine özgü şeyler tasarlayan çocukları, özgün bakış açısına sahip olanları, yeniliğe ve değişime açık olanları ve farklı malzemelerle çalışan çocukları bu kategoride değerlendirmişlerdir. Bu konuda düşüncelerini ifade eden bir öğretmen;

"Yaratıcı çocukların hep kendine özgü bir bakış açısı vardır. Olayları çoğu zaman kendi yaşıtlarından farklı yorumlarlar, ileri görüşlüdürler. Bir etkinlikte çocuklar dünyayı maviye, güneşi sarı rengine boyamışlardı. Bir öğrencim dünyanın güneşe yakın olduğu yeri kırmızımsı bir tona boyamıştı. Çocuğa bana resmini anlatır mısın diye sorduğumda cevap olarak bana burayı neden bu renge boyadım biliyor musun öğretmenim, çünkü güneş dünyaya çok yakın ve dünyayı ısıtmış diye cevap vermişti" (K-30).

Bir başka katılımcı öğretmen, ise;

"Kimisi güzel resim yapıyor, kimisi orkestra kuruyor ritim araçlarıyla, kimisi oyun hamurlarıyla heykeltıraşın elinden çıkmışçasına güzel ürünler ortaya koyabiliyor."(K-20)

Katılımcı öğretmenlerden bir kısmı (n=5) problem çözebilen çocukları yaratıcı çocuk kategorisinde değerlendirmiştir. Katılımcı öğretmenler sebep-sonuç ilişkisi kurabilen, sorunlardan kaçmayan ve farklı çözüm yolları öneren çocukları yaratıcı olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 2’de yaratıcı çocuk teması altında yer alan ikinci kategorinin “çocukların yaratıcılıklarını değerlendirmek” olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların bir kısmı (n=9) etkinlikler sırasında onları gözlemleyerek çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bunu farklı etkinlikler uygulayarak, etkinlik sırasında arkadaşlarıyla ilişkilerini izleyerek, hayal kurmalarını sağlayarak, onları özgür bırakarak, seçimlerini izleyerek, iyi bir iletişim kurarak, etkinlik esnasından sorular sorarak anladıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda görüşlerini belirten öğretmenlerden biri;

"Yaptığımız etkinlikte onların fikir beyan etmeleri yaratıcı bir çocuk olduklarını gösterir ve onun yaratıcı, zeki biri olduğunu kendimizce tanımlayabiliriz" (K-6) demiştir.

Katılımcı öğretmenlerin bir kısmı (n=6) sanat çalışmaları aracılığıyla çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Boyaları kullanmaları, yoğurma maddelerini kullanmaları ve kağıtları farklı şekillerde bir araya getirmelerinden, artık malzemeleri organize etme şekillerinden ve resim tamamlama çalışmalarından çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu konuda bir öğretmenin ifadeleri şu şekildedir:

"Onları gözlemleyerek ilgili oldukları alanlarda uygulamalara sıkça yer veriyorum. Çünkü yapılan etkinlikler çocukta var olan yaratıcılığı ortaya çıkarır. Örneğin; parmak boyası ve resim kâğıdı verilerek özgün resim oluştururlar. Yine çeşitli artık materyaller verilerek (kürdan, pamuk, pul, düğme, elişi kâğıdı vs.) özgün ürün oluşturmaları ve bunları anlatmaları istenir." (K-4)

Katılımcı öğretmenlerin bir kısmı (n=6) beyin fırtınası yaparak çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler açık uçlu sorular sorarak, etkinliklerin detaylı bir anlatımını isteyerek onların verdikleri cevaplardan yaratıcı olup olmadıklarını değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir.

İki öğretmen çocukların hayal kurmalarını sağlayarak çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiklerini ifade ederken bir öğretmen de çocukların fikir beyan etmelerine izin vererek çocukların yaratıcılıklarını değerlendirdiğini belirtmiştir.

Tema 3. Yaratıcılığı Geliştirmek

Yaratıcılığı geliştirmek teması, "kendi yaratıcılığını geliştirmek ve çocukların yaratıcılığını geliştirmek" olmak üzere iki kategori altında ele alınmıştır. Tablo 3'te kodlar ve kodlara yönelik ifade edilen sayılar belirtilmiştir.

Tablo 3

Yaratıcılığı Geliştirmek

Öğretmenlerin kendi yaratıcılıklarını geliştirmek	Okumak-yazmak	6
	Yenilikleri, değişimleri takip ederek bakış açısını geliştirmek	21
	Motivasyonlarını canlı tutmak	10
	Hayal gücünü kullanmak	4
	İlgi alanlarını geliştirmek	4
Öğretmenlerin çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek	Sanat /Türkçe /drama çalışmaları	16
	Yaratıcı ortam oluşturmak	14
	Hayal gücünü kullanacağı çalışmalar (felsefe, tasarım)	5
	Geziler ve doğa etkinlikleri	3
	Proje çalışmaları	2
	Çocukların ilgilerini dikkate almak	3
	Demokratik sınıf ortamı oluşturmak	2
Öğrenme merkezlerini etkin kullanmak	6	

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenler kendi yaratıcılıklarını geliştirmek için bakış açılarını ve meraklarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yaptıklarından söz etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin okumak-yazmak, yenilikleri ve değişimleri takip ederek bakış açılarını geliştirmek, motivasyonlarını canlı tutmak ve hayal gücünü kullanmak gibi yaratıcı düşünme ve yaratıcı uygulamalar yapma becerilerini desteklemeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoriye yansıtılan örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

"Güncel kitapları takip ediyorum, çocuk gelişimi kitaplarını okuyorum." (K-1)

"Kendi yaratıcılığımı geliştirmek için kitap okumaya özen gösteriyorum. İnternette farklı ülkelerin yapmış olduğu etkinlikleri araştırıyorum."(K-3)

Öğretmenlerin bir kısmı (n=11) yaratıcılıklarını geliştirmek için yenilikleri ve değişimleri takip etmek gerektiğini vurgulamışlardır. Bu öğretmenler özellikle, yenilikleri takip etmeyi, yeni teknikler uygulamayı, özgün çalışmalara yer vermeyi, çocukların gelişimlerini ve ilgilerini bilmeyi, kendine hedefler koymayı ve farklı ülkeleri araştırmayı bu kategori kapsamında vurgulamışlardır. Bu görüşleri yansıtan örnek ifadeler aşağıdaki gibidir:

"Her yeni eğitim yılı başladığında ve bittiğinde kendime hedefler belirliyorum. Mesela, bu sene robotik kodlamada kendimi geliştireceğim, bu dönem nesnel müzik ritim çalışmalarını artıracam gibi. Çocukların gelişimsel ilgilerine uygun etkinlik araştırmaya çalışıyorum. Yurt dışındaki eğitim metotlarını araştırıyorum."(K-27)

"Sürekli alanımla ilgili araştırma yapıyorum; çalıştığım yaş grubunu göz önünde bulundurarak eğitimleri takip ediyorum. Farklı yöntemleri alanında uzman arkadaşlarla istişare ediyorum. Sürekli kendimi yeniliyorum; çünkü farklı bilgiler, farklı beceriler kazanmalıyım ki öğrencilerime aktarabileyim."(K-28)

Yaratıcılıklarını geliştirmek için çocuklarla etkin çalışmak gerektiğinden söz eden öğretmenler (n=8), çocuklarla birlikte çalışmanın kendilerini geliştirdiğini vurgulamışlardır. Bu konuda düşüncelerini açıklayan öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

"Eğitim verdiğimiz çocukların ilgilerini de hiçbir şekilde göz ardı etmemeliyiz. Oradan yola çıkmalıyız hatta. Kendi yaratıcılığımı geliştirmek için çocuklarla fazlaca oyun oynamaya çalışıyorum, daha doğrusu çocukların nelerden hoşlandıklarına dikkat etmeye çalışıyorum." (K-25)

Tablo 3 incelendiğinde, yaratıcılığı geliştirmek teması altında ikinci kategorinin "çocukların yaratıcılığını geliştirmek" olduğu görülmektedir. Bu kategoride öğretmenler çocukların yaratıcı geliştirici uygulamalarını sekiz farklı etkinlik (kod) olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (n=16) sanat/drama ve Türkçe çalışmalarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Artık malzemelerle yapılan çalışmaları, serbest resim çalışmalarını, kolaj çalışmalarını, sulu boya, parmak boyası ve farklı kağıtlarla yapılan çalışmaları, sınıflarında uyguladıkları yaratıcı etkinlikler arasında değerlendirmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için öncelikle serbest resim çalışmaları, artık materyallerle kompozisyon, yırtma yapıştırma çalışmaları, kolaj ve serbest çalışmalar yaptırım." (K-5)

Bir başka öğretmen ise; *"Sanat çalışmalarında projelerim var, mesela benim gözümde nesnel projesi. Bu projede gerçek kil ve seramik hamurlarıyla teknikler çalışıyoruz"* (K-12) ifadesini kullanmıştır.

Öğretmenlerin bir kısmı ise (n=12) çocukların yaratıcılığını, ortamı yaratıcı olarak kullanarak geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda konuşan öğretmenlerden biri düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır:

"Sınıfta açık şekilde raflarda bulunan birçok materyal bulunduruyorum. Kendi kendimize yazdığımız kendi kendimize oynadığımız, hatta imkânımız varsa kendi kostümlerimizi dikip giydiğimiz etkinliklerimiz. Herkes istediği şeyi yapabiliyor. Özgür oluyor yani. Serbest alan yaratmak neler yapabileceklerini görmeme imkân tanıyor." (K-25)

Öğretmenlerin bir kısmı ise (n=3) geziler ve doğa etkinliklerini kullanarak çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bir öğretmen;

“Çocukların okul dışı farklı alanlarla buluşmalarını sağlamaya çalışıyorum. Bazen yaptığımız bir yürüyüş sırasında topladığımız materyaller oluyor, sınıfta onları değerlendiriyoruz” (K-16), ifadesini kullanarak görüşünü yansıtmıştır. (K-29) ise, *“Geziler bazen bir çalışmamızın derinlemesine keşfi için fayda sağlarken, bazen de keşfedeceğimiz yeni konunun başlangıcı olabiliyor. O yüzden farklı mekanları kullanıyorum ve çocukların aileleriyle gezip görmeleri konusunda onlara rehberlik ediyorum”* şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Öğrenme merkezlerini aktif kullanarak çocukları desteklediğini ifade eden öğretmenler (n=6) kitap merkezini, fen merkezini, evcilik merkezini, müzik merkezini, blok merkezini ve eğitici oyuncak merkezinde uygulanan etkinlikleri yaratıcı etkinlikler olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı ise (n=3) oyun çalışmalarını, sınıfta yaratıcılığı destekleyici etkinlikler olarak ifade etmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcılık kavramına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik bu çalışmada, öğretmenlerin yaratıcılığa dair görüşlerinin kapsamlı şekilde yansıtıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin fikirlerinin kendileri, çocuk ve yaratıcılığın geliştirilmesi süreçleri açısından derinleştiği görülmektedir. Temalar ve kategoriler ekseninde incelenen araştırma bulgularına bakıldığında, birinci temanın yaratıcı öğretmen, ikinci temanın yaratıcı çocuk, üçüncü temanın ise yaratıcılığı geliştirmek şeklinde ortaya çıktığı görülmektedir. Yaratıcı öğretmen ile ilgili olarak öğretmenler, kendi yaratıcılıkları, davranış ve düşünme biçimi olarak yaratıcılık ve ürün ortaya koyan yaratıcılık üzerinde durmuşlardır. Yaratıcı çocuk temasında, yaratıcı çocuğun özelliklerine ve çocukların yaratıcılığını nasıl değerlendirdiklerine vurgu yaparken, yaratıcılığı geliştirmek temasında, çocukların ve kendilerinin yaratıcılıklarının nasıl geliştirildiğine odaklanmışlardır.

Eğitim ortamının temel unsuru olarak düşünüldüğünde öğretmen kavramı, oldukça önemlidir. Öğretmenlerin kendilerine dair farkındalıklarının olması, kendilerini ve çocukları geliştirmek adına büyük önem taşımaktadır. Çalışma, araştırmaya dahil olan öğretmenlerin görüşleriyle sınırlı olup herhangi bir ulusal-uluslararası ölçüt çerçevesinde değerlendirme ve genelleme içermemektedir. Yaratıcılık göreceli bir kavramdır ancak, hangi özelliklerin yaratıcılık olarak tanımlandığını bilmek ve bunları özümsemek, kendi yaratıcılığını objektif olarak değerlendirmede önemli bir kriterdir (Shermukhammadov, 2022). Çalışmanın önemli bir sonucu olarak, öğretmenlerin kendilerine özgü yaratıcılık anlayışları vardır ve bu anlayışların eğitim ortamlarına yansımaları önemlidir. Öğretmenin düşünme ve davranış biçiminin yaratıcılığa etkisine yönelik sonuca paralel olarak, Anderson ve diğerleri (2022) tarafından yapılan çalışmada öğretmenlere yönelik eğitim ve uygulamaların; onların değerleri, yaratıcılığa ve sanata yönelik tutumları üzerinde değişim yaratacağı görülmüştür. Bu faktörler yaratıcı bir öğretmen olarak gelişimlerinin temelini oluşturabilir. Alan yazın incelendiğinde yaratıcı öğretmen kavramının; problem çözme, yeni durumlara uyum sağlama, çocukların ihtiyaçlarını pek çok açıdan destekleyen, çocuklar için farklı etkinlikler hazırlayabilen, onları yaratıcı olmaya teşvik ederek, çocuğun yaratıcı olabileceğini göstermesine izin veren kişi şeklinde açıklandığı görülmektedir (Ata-Akturk & Sevimli-Celik, 2023; Pazin vd., 2022). Bu sayede öğretmen, çocukların yaratıcılığının gelişmesine olanak sağladığı gibi onların öğrenme isteğini de artırabilir (Tan & Law, 2004).

Öğretmen yaratıcılığına yönelik diğer bulgu, davranış biçimi olarak yaratıcı olan, düşünme biçimi olarak yaratıcı olan ve kendisi ürün ortaya koyarak yaratıcılığını sergileyen yani rol model olan öğretmen kavramlarıdır. Çocukların yaratıcılıklarını merkeze alan bir yaklaşım olarak bilinen Reggio Emilia da yetişkin olarak çocuğa rol model olan öğretmen kavramının önemi vurgulanmaktadır. Reggio Emilia yaklaşımında öğretmenlerin ciddi bir eğitim gördükleri göze çarpmaktadır. Öğretmenler, sadece çocukları geliştiren bireyler değil, onlarla birlikte öğrenme sürecini yaşayan kişi olarak tanımlanmaktadır (Thornton & Brunton, 2010). Öğretmen çocuk için bir rehberdir. Ona yeni keşifler yapması, projelerde fikirler üretmek tasarımlarda bulunması için ortam sağlamakta ve bu yolculuğa kendisi de aktif olarak katılmaktadır. Öğretmenler meslektaşlarıyla gerçekleştirdikleri düzenli toplantılar aracılığıyla birbirleriyle fikir alışverişinde bulunur, organize olur ve deneyimlerini paylaşırlar. Bu süreçte onlar da konular hakkında bilgi edinirler ve araştırma yaparlar (Cadwell, 2003). Horng ve diğerlerine (2005) göre, öğretmen yaratıcılığı için önemli iki etmen bulunmaktadır. İlki yaratıcı eğitim yani üniversitelerdeki öğretmen yetiştirme programlarının niteliğidir. Öğretmen adayları bilgiyle donatılmalı ve motivasyonlarını harekete geçirirken yaratıcı stratejiler öğrenmelidirler. Öğretmenlerin yaratıcı yönergeler ve etkinlikler konusunda da derin bir bilgi birikimine sahip olmaları ve öğretim programlarının, yaratıcılığın gelişmesi için bir zengin ortam sunması önemlidir. Öğretmenlerin yaratıcılığını geliştirme sürecinde okullar ve eğitim platformlarının rolü göz ardı edilmemelidir. Bu süreçte yaratıcı eğitim atölyeleri düzenlemeli, deneyimli yaratıcılık eğitmenleri ve profesyoneller davet edilerek deneyimlerini öğretmenlerle paylaşmalı ve öğretmenlerin öğretim stratejilerini geliştirmeleri için fırsat yaratılmalıdır. Chien ve Hui (2010) yaptıkları çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin çocuklardaki yaratıcılığı geliştirmede önemli bir kapı görevi üstlendiğini savunmuşlardır. Dolayısıyla yaratıcı öğretim faktörünün yaratıcı öğrenme faktörleriyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Chambers (1973) de çalışmasında, çocuklarda yaratıcılığı destekleyen öğretmenlerin, öğrencileri tarafından entelektüel olarak daha girişimci, azimli ve meydan okuyan olarak tanımlandığını belirlemiştir. Kamylyis ve diğerleri (2009) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin çocukların yaratıcılıklarının gelişmesinde önemli bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Buna göre çalışmaya katılan Yunan okul öncesi öğretmenlerinin %98'i, kendilerini çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesinde sorumlu olarak gördüklerini söylemişlerdir. Öğretmenlerin %84,6'ü yaratıcılığın bir insanda geliştirilebilir olduğu fikrine katılırken %15,4'ü yaratıcılığın geliştirilebilir olduğu fikrine katılmamışlardır. Çalışmanın öne çıkan bulgularından biri de öğretmenin süreçte rol model olmasıdır. Okul öncesi dönemde öğrenme büyük ölçüde model alma yoluyla gerçekleştiğinden, çocuklarda yaratıcılığın gelişmesinde, öğretmenin (model alınmasının) yadsınamaz bir rolü vardır. Dolayısıyla yaratıcı öğretmenlerin, yaratıcı çocukların ortaya çıkmasını sağlayacağı söylenebilir. Torrance (1981)'in yaratıcı öğretmen tanımlaması ile çalışmanın bulguları birbirini destekler nitelikte olup Torrance, öğretmenin, yaratıcı düşünceye değer verip bunun önemini anlaması, çocukları çevresel uyaranlara karşı daha duyarlı kılması, çocuklara yeni fikirler üretmeleri için cesaret vermesi ve her fikri değerlendirmesi, yeniliklere karşı toleranslı olması, tek bir özelliğe ya da modele bağlı kalmaması, çocukları öğrenirken kendi kendilerine çözüme ulaşabilmelerine teşvik etmesi, çocuklara problemin farkına varabilmeyi öğretmesi, yaratıcı düşünme için ortam düzenlemesi, yapıcı eleştiriler getirmesi ve öğrencileri bilgiyi değişik kaynaklardan elde etmeye teşvik etmesi gerektiğine değinmiştir. Yaratıcı düşünmeyi teşvik eden bir eğitim süreci için, eğitim ortamı mümkün olduğunca zengin uyarıcılarla ve birbirinden yöntem ve tekniklerle geliştirilip çocukların ilgilerinin problem duruma çekilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca öğretmen çocukların olumsuz durumlar yaşamalarına izin vermemeli, sınıfta yol gösterici ve motive edici olmalıdır (Öztürk Aynal, 2010).

Araştırmanın diğer önemli bulgusu yaratıcı çocuk kavramıdır. Araştırmaya katılan öğretmenler yaratıcı çocuğun özelliklerini tanımlarken özellikle meraklı, çok boyutlu düşünerek özgün ürünler ortaya koyan ve hayal gücü gelişmiş ifadelerini kullanmışlar ve ayrıca bu tema çerçevesinde çocukların yaratıcılıklarını nasıl değerlendirdiklerini, yaratıcı çocuğu nasıl gördüklerini de açıklamışlardır. Yaratıcı çocuk alan yazında da benzer şekilde ifade edilmiştir. Örneğin Csikszentmihalyi'ye (1996) göre, çocuk meraklı, yaratıcı ve hayal gücünü kullanan aktif bir bireydir.

Yaratıcı çocuk teması altında incelenen diğer kategori, öğretmenlerin yaratıcı çocuk özelliklerini nasıl değerlendirdikleridir. Öğretmenler çocukların yaratıcılıklarını çizimlerinde, hikâyelerinde, tasarımlarında, sorularında ve cevaplarında görmektedirler. Torrance (1975) öğretmenin, yaratıcı düşünceye değer verip bunun önemini anlaması ve çocuğu değerlendirmesinin önemine vurgu yaparak yaratıcılığı değerlendirmenin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu belirtmiştir. Ona göre çocukların yaratıcı düşünme becerileri, çocukların resimlerini ve hikâyelerini inceleyerek; akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, zenginleştirme boyutları ve bunun yanında mizah, duygusal dışa vurum gibi farklı açılardan değerlendirilebilir.

Araştırmanın üçüncü teması olan yaratıcılığı geliştirmek teması altında öğretmenlerin kendi yaratıcılıklarını ve çocukların yaratıcılıklarını geliştirmek için yaptıkları çalışmaları ifade ettikleri görülmüş, öğretmenler eğitimlerini ve kişisel birtakım çalışmalarını (kitap okumak, bakış açısını değiştirmek) kendi yaratıcılıklarını geliştirmek için yaptıklarına örnek çalışmalar olarak ifade etmişlerdir. Yaratıcı olmak ve yaratıcı uygulamalar yapmak adına farklı teknik ve yaklaşımlar kullanmak gerektiğini vurgulamışlardır. Her alanda kendini geliştirmek önemli olduğu gibi dinamik bir alan olan öğretmenlik mesleğinde de kendini geliştirme süreci oldukça önemlidir. Maloney (1992), yaratıcılık eğitiminin öğretmenlerin kendi yaratıcılıkları ve öğretimle ilgili yaklaşımları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmaya altı öğretmen katılmış ve öğretmenlerle görüşmeler yapılarak gerekli veriler toplanmıştır. Araştırmanın sonunda yaratıcılık eğitimi almış öğretmenlerin kendilerinin ve öğrencilerinin yaratıcılıklarını geliştirmek için yeni yöntemler denedikleri ve risk aldıkları, farklı öğrenme stillerini tercih ettikleri ve işbirlikçi öğrenmeyi uyguladıkları görülmüştür. Öğretmenler kendi yaratıcılıklarını geliştirdiklerinde ve sınıflarında uygulamaya koyduklarında çocukların da yaratıcılıklarının gelişimini desteklemiş olmaktadır. Bu yönüyle öğretmen ve çocuk yaratıcılığı arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenilebilir. Benzer şekilde Emir ve Bahar (2003), çocuğun yaratıcılığının gelişmesi için öğretmenin yaratıcı olması veya yaratıcı düşünmesinin dışında eğitim programlarının da öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirebilmesine fırsat verecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle eğitimin önemli bir ögesi olan öğretmenlerin, öğrencilerin yaratıcılığını geliştirmede büyük bir payı vardır. Özellikle yaratıcılığın geliştiği okul öncesi dönemde ve ilkokul yıllarında öğretmenler, öğrencilerini değerlendirerek, onların yaratıcılıklarının gelişme sürecinde onlara rehberlik etmelidirler. Inomjonovna (2023) yaptığı bir çalışmada, çocukların eğitim kariyerlerinde yaratıcılık desteğine ihtiyaç duydukları sonucuna varmışlardır. Araştırmaya göre bir çocuk kendini ifade edemediğinde ya da bireysel gelişim sürecinde başarısız olduğunda, yaratıcı becerilerini kullanarak durumun üstesinden gelebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, araştırmaya katılan öğretmenler, kendi yaratıcılıklarının ve uygulamalarının çocukların yaratıcılıklarını etkilediği, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye ve desteklemeye yönelik uygulamalar yaptıklarında yaratıcı öğretmen imajını sergilemiş ve yaratıcı çocuğu inşa etmiş olacakları düşüncesiyle yaratıcılığı nasıl tanımladıklarını ortaya koymuşlardır.

Öneriler

Çalışmanın bulguları ışığında, okul öncesi programının esnek yapısı öğretmenlerin yaratıcılıklarını geliştirmek için fırsatlar verse bile öğretmenlerin yaratıcılık konusunda farkındalıklarının artmasına ve kendilerini geliştirmelerine yönelik fırsatlar sağlanması önemlidir. Bu yüzden de öğretmenleri araştırmaya sevk edecek yeni girişimlere ihtiyaç vardır. Yüksek lisans programları öğretmenlerin kendilerini geliştirme süreçlerinin devamlılığını konusunda önemli bir fırsattır. Yaratıcı çocuk yetiştirmede öğretmen rolünün önemi gözetilerek öğretmenlerin yenilikçi oluşumları takip edebilmeleri için yurt içinde ve yurt dışında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmenlere burs desteği sağlanabilir. Yaratıcı uygulamaları sınıflara taşınmaları için ise mesleki gelişimde öğretmen iş birliği ve alışverişine dayalı çeşitli platformlarda çevrimiçi eğitimler verilebilir. Öğretmenlerin farklı ülkelerin yaklaşımlarını ve bu yaklaşımların uyguladığı yaratıcı etkinlikleri takip edebilmeleri için çevrimiçi yayınları takip etmeleri ve bu eğitimleri bir sertifika programına bağlı olarak okullarda uygulamaları sağlanabilir.

Araştırmacılara yönelik öneriler olarak, alanda öğretmenleri desteklemeye yönelik yapılan çalışmaların deneysel olarak incelenmesi yapılabilir. Akademisyenler tarafından yeni yöntem ve yaklaşımlarla donatılmış eğitim programlarını öğretmenlerle birlikte uygulayabilecekleri eylem araştırmaları planlanabilir.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma, Tokat üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler etik kurulu 09/12/2020 tarih ve 01-22 no'lu kararı ile alınan izinle yürütülmüştür.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansman desteği alınmamıştır.

Yazar Katkısı: Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Kaynakça

- Anderson, D. (2002). Creative teachers: Risk, responsibility and love. *Journal of Education*, 183(1), 33–48
- Anderson, R. C., Katz-Buonincontro, J., Boussetot, T., Mattson, D., Beard, N., Land, J., & Livie, M. (2022). How am I a creative teacher? Beliefs, values, and affect for integrating creativity in the classroom. *Teaching and Teacher Education*, 110. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103583>
- Aral, N. (2014). Yaratıcı deneyimler. İçinde N. Aral & G. Duman (Çev. Ed.), *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi / Art & creative development for young children* (ss. 32-63). Nobel
- Aral, N., & Yıldız Çiçekler, C. (2018). Yaratıcılığa ait zihinsel süreçler ve yaratıcılığın gelişimi. İçinde N. Aral (Ed.), *Yaratıcılık rehberi: Gelişimsel ve eğitimsel alanlarda yaratıcılık* (ss. 36-56). Nobel.
- Ata-Akturk, A., & Sevimli-Çelik, S. (2023). Creativity in early childhood teacher education: beliefs and practices. *International Journal of Early Years Education*, 31(1), 95-114.

- Öztürk Aynal, Ş. (2010). Eğitimde yaratıcılık. İçinde E. Ç. Öncü (Ed.), *Erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve geliştirilmesi* (ss. 100-109). Pegem A.
- Bleedron, B. (2005). *Education is everybody's business*. Rowman & Littlefield Education.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (2. baskı). Pegem Akademi.
- Cadwell, L. B. (2003). *Bringing learning to life: The Reggio approach to early childhood education*. Teachers College Press.
- Chien, C. Y., & Hui, A. N. (2010). Creativity in early childhood education: Teachers' perceptions in three Chinese societies. *Thinking Skills and Creativity*, 5(2), 49-60. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2010.02.002>
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4. baskı). Sage.
- Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the psychology of discovery and invention*. Harper Collins. *American Psychologist*, 56(4), 337-341.
- Chambers, J. A. (1973). College teachers: Their effect on creativity of students. *Journal of Educational Psychology*, 65(3), 326.
- Cropley, A. J. (2003). *Creativity in education & learning*. Routledge Falmer.
- Davidovitch, N., & Milgram, R. M. (2006). Creative thinking as a predictor of teacher effectiveness in higher education. *Creativity Research Journal*, 18(3), 385-390. https://doi.org/10.1207/s15326934crj1803_12
- Dere, Z., & Ömeroğlu, E. (2018). A study on the effects of creativity training program on the creative behaviors. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 7(1), 1-15.
- Diakidoy, I. A. N., & Kanari, E. (1999). Student teachers' beliefs about creativity. *British Educational Research Journal*, 25(2), 225-243. Emir, S., & Bahar, M. (2003). The opinions of teachers and students about creativity. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Duffy, B. (2006). *Supporting creativity and imagination in the early years*. McGraw-Hill Education.
- Edwards, C. P. (2002). Three Approaches from Europe: Waldorf, Montessori, and Reggio Emilia. *Early childhood research & practice*, 4(1),1.
- Emir, S., Bahar, M. (2003). Yaratıcılıkla ilgili öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 91-110.
- Esquivel, G. (1995). Teacher behaviors that foster creativity. *Educational Psychology Review*, 7(2), 185-202.
- Fox, J. E., & Schirmacher, R. (2012). *Art & creative development for young children*. Cengage Learning

- Gopnik, A. (1996). The scientist as child. *Philosophy of Science*, 63(4), 485-514.
- Gözün Kahraman, Ö., & Demirbaş, N. (2018). Eğitimde yaratıcılık. İçinde E. Ç. Öncü (Ed.), *Yaratıcılık rehberi: Gelişimsel ve eğitimsel alanlarda yaratıcılık* (ss. 104-126). Hedef CS Basın Yayın.
- Hocevar, D. (1981). Measurement of creativity: Review and critique. *Journal of Personality Assessment*, 45(5), 450-464.
- Hornig, J. S., Hong, J. C., ChanLin, L. J., Chang, S. H., & Chu, H. C. (2005). Creative teachers and creative teaching strategies. *International Journal of Consumer Studies*, 29(4), 352-358. <https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2005.00445.x>
- Huberman, A. M., Miles, M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (4. baskı). Sage.
- Inomjonovna, R. I. (2023). Factors for the development of imaging skills of preschool children. *The Theory of Recent Scientific Research in the Field of Pedagogy*, 1(5), 74-79.
- Kampylis, P., Berki, E., & SaariLuoma, P. (2009). In-service and prospective teachers' conceptions of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 4(1), 15-29. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2008.10.001>
- Maloney, J. E. (1992). Teacher training in creativity: A phenomenological inquiry with teachers who have participated in creativity coursework. *University of Massachusetts Amherst*.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. S. Turan). Nobel Yayın.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. baskı). Sage.
- Montessori, M. (2013). A critical consideration of the new pedagogy in its relation to modern science. İçinde D. J. Flinders & S. J. Thornton (Eds.), *The curriculum studies reader* (ss. 19-32). Routledge.
- Pazin, A. H., Maat, S. M., & Mahmud, M. S. (2022). Factors influencing teachers' creative teaching: A systematic review. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 17(1), 240-254.
- Shermukhammadov, B. (2022). Creativity of a teacher in an innovative educational environment. *Journal of Higher Education Theory & Practice*, 22(12), 126-132.
- Tan, A. G., & Law, L. C. (2004). *Creativity for teachers*. Marshall-Cavendish.
- Thornton, L., & Brunton, P. (2010). EYFS Best Practice: All about... the Reggio Approach. *Nursery World*.
- Torrance, E. P. (1972). Can we teach children to think creatively? *Journal of Creative Behavior*, 6, 114-143.
- Torrance, E. (1981). Creative teaching makes a difference. In J. K. J. C. Gowan (Eds.), *Creativity: Its educational implications* (pp. 99-108). Kendall/Hunt.

- Tutar, H. (2022). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik: Bir model önerisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 117-140.
- Williams, M. K. (2017). John Dewey in the 21st century. *Journal of Inquiry and Action in Education*, 9(1), 7.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız-Bıçakçı, M. (2014). Yaratıcılığı anlamak. İçinde N. Aral & G. Duman (Çev. Ed.), *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi* (7. baskı, ss. 4, 19). Nobel.
- Zembat, R., İlçi Küsmüş, G., & Yılmaz, H. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin yaratıcı düşünme eğilimleri ve sınıf yönetimleri. İçinde S. Dinçer (Ed.), *Değişen Dünyada Eğitim*. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi.

Extended Summary

Introduction

Among the 21st-century skills, creative thinking skills are at the forefront. Creativity consists of dynamic processes that affect our harmony in every area of our lives (Velez, 2012). In recent years, the importance of supporting this skill, which is open to development under the influence of the environment and educational processes, starting from early childhood, has begun to be frequently emphasized (Davidovitch & Milgram, 2006).

The early childhood support process is influenced by the environment, and the teacher's role in creating this environment, particularly in the school process, is a crucial dynamic. In their study, Nakamura and Csikszentmihalyi (2001) stated that a teacher plays a role in evaluating the creativity level of each child, and that in this evaluation process, the teacher will either value and develop children's creativity or cause their existing creativity to disappear. Chien and Hui (2010) stated that teachers have a role in facilitating creativity education in the classroom. Torrance (1972) also emphasized that the teacher plays a role in teaching creativity to children.

Many studies have highlighted the significance of teachers' methods, techniques, and physical environment in fostering creativity among children in education (Anderson, 2002; Bleedron, 2005; Esquivel, 1995; Hocevar, 1981; Thornton & Brunton, 2010). However, there is a lack of studies that explore teachers' perspectives on creativity. This study aims to address the gap in the literature by uncovering teachers' views on creativity.

Method

This research employed the basic qualitative research method. The study group consisted of 30 preschool teachers working in kindergartens affiliated with the Ministry of National Education and independent kindergartens, determined by purposeful and criterion-sampling methods. The researchers examined the teachers' opinions within the research scope within the framework of the questions. The data were analyzed using the descriptive analysis method. The data was categorized by codes and organized according to determined themes. Thus, we defined the conceptual structure of the research and enriched the expression of the themes with direct quotations from the participants' opinions.

Findings

Upon examination of the research findings, it becomes clear that the results are organized into three distinct themes. These themes were assessed respectively as creative teaching, creative children, and developing creativity. The first theme was examined under four categories, while the second and third were under two categories each. In the first category of the first theme, there are opinions about whether teachers see themselves as creative. In other categories, it is seen that the concept of creative teacher is defined as a way of behaving, thinking, and producing products. The second theme focuses on the concept of a creative child, describing the characteristics of creative children and methods to assess their creativity. The third theme discusses teachers' perspectives on their creativity and the strategies they use to develop creativity in children.

As a result, the teachers who participated in the research emphasized that their creativity and the practices they use in the classroom affect children's creativity. Teachers also stated that they will display the image of a creative teacher and build a creative child when they implement practices to develop and support children's creativity.

Discussion and Conclusion

The concept of a teacher holds significant importance when viewed as the primary component of the educational environment. The research participants identified themselves as creative teachers. It is critical for teachers to have self-awareness to improve themselves and their children. Students described teachers who supported children's creativity as more intellectually enterprising, determined, and challenging, according to Chambers (1973). Kamyliis, Berki and Saariluoma (2009) concluded that teachers are a factor in developing children's creativity.

According to the research findings, teachers serve as role models for students. Because learning in preschool occurs through imitation, the teacher (as a model) plays an undeniable role in developing children's creativity. Therefore, it can be said that creative teachers will ensure the emergence of creative children (Torrance, 1981).

Teachers expressed their work to develop both themselves and the student's creativity in the theme of developing creativity. They emphasized that it was necessary to use different technical approaches in addition to some training and personal studies (reading books, changing perspective) to develop their creativity.